

2111 кр

2111 укр.

БІБЛІОТЕКА
„УКРАЇНСЬКОГО СЛОВА“.
Ч. 2

В 60-і РОКОВИНИ

СМЕРТИ
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА.

Зібрав і видав др. З. Кузеля.

2625

за змістом
єніш видані

БЕРЛІН 1921.

2111 кр

В 60-і роковини СМЕРТИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА.

Зібрав і видав др. З. Кузеля.

Державна
Республіканська
БІБЛІОТЕКА УРСР
КПРС

за змістом
бешкет виданні

БЕРЛІН 1921.

Централизованная
библиотека АД УУСР
кн. № 5414

Богдан Лепкий.

В сотні роковини уродин Т. Шевченка.

Біля його колиски у ночі
Літ тому сто,
Не появився дари несучи
Ніхто.

Лиш в темноті озвалися нічній
Борба і труд:
Благословляємо тебе на бій
За люд!

Неначе заверуха попливеш
Понад степи,
Свій рідний край з упадку піdnімеш,—
Терпи!»

І в хату вдарив вітер від могил,
Як хижий птах,
І запалилося сто сот світил
В очах.

І похилилася пісня над ним
В віночку з мрій,
І голосом промовила сумним
«Ти мій!»

В 50. роковини смерти.

Умер поет. Святі глаголи
Тремтять на божеських устах.
Та не почути нам ніколи
Того, що бачив він у снах.

Пісень невиспівані чари,
Недоповіджені слова,
Поніс з собою, ніби дари,
Вертаючи на небеса.

Н и н і.

Не вмер поет. Він тільки на хвилину,
Утомлений недолею, спочав;
І бачить в сні свободну Україну,
Дніпро, степи і всьо, що так кохав.

І бачить в сні: луна кругом палає,
Сто ріками у море ллеться кров...
Не вмер поет. Він в гору піднімає
Потоптану народню хоругов.

Б. Л.

В 60. роковини смерти Тараса Шевченка.

І знову великі роковини.

Шісдесят літ від смерти нашого найбільшого поета.

Шісдесят довгих літ праці й боротьби за здійснення його ідеалів, за воплочення його святих слів.

*І мене в сім'ї великий,
В сім'ї вольний, новий,
Не забудьте помянуть
Незлім, тихим словом.*

Був час, коли здавалося, ось ось воно здійсниться: Був час, коли кайдани спадали з наших рук і кров спливала у море, коли наш народ ставав великою, новою смею, коли ми, покінчивши хатню працю, готовилися сповнити його найвищі, вселюдські ідеали, ідеали братолюбія і згоди.

Та це так лише здавалося. І нині українська земля знову повна таких жахливих картин, які бачимо в Шевченкових «Гайдамаках», нині знов читаємо його «Неофіти», «Кавказ» і «Сон» і «Великий льох», як актуальні поеми, у яких змінилося уbrання людей та не змінилися люди, не змінилася їх звіropодобна вдача. Нині знов Україна обідрана сиротою понад Дніпром плаче, і не тільки понад Дніпром, але й понад Дні-

стром і Доном і понад Чорним Морем.—Осніже ними верхами Чорної гори іде вона і вже не плаче, а з горя великого виє. Видно не-аби-якою ціною приходиться платити за велике добро, за самостійність і волю, за спромсгу жити у власній хаті, своїм власним життям, за спроможність розвинути всі свої сили, сили ума і мязів, щоб орати батьківську землю не кістками людськими, а плугом із стали та засівати її не кривдою людською, а зерном здоровим і чистим. Заплатимо! Наш народ здоровий і багатий собою, народ непропаший, народ не вчораший, а завтрашній, котрий своєї пісні ще не відспівав, котрий скаже ще світови своє нове слово. І ми певні, що це нове слово не буде хрипінням ненависті й злоби, не буде сиком гадюки, ні вигуком пяногого чоловіка, а буде гідним вислідом цих достойних провідних ідей, які оставил нам наш найбільший геній народній.

Це нас кріпить, це нас хоронить від розпуки в нинішню, хто зна, чи не найчорнішу годину, яку переживав український народ. Хочемо вірити, що це остання спроба нашої витрівалости і сили, що це остання покута, яку відбуваємо за гріхи наші і наших батьків. Та ці гріхи ми мусимо скинути з себе, мов палючу сорочку Деянири. Не сміємо бути ні рабами Москви, ні сміттям варшавським, лиш синами одної великої рідної матері України, братами обєднаними одним спільним бажанням, добути собі й дітям нашим добро найбільше—волю.

А щоб це добро добути, мусимо одностайно й односердно стати за евангелів правди, за темній люде. Мусимо програму життя, писану кровю наших земляків поставити вище програм, писаних чорнилом. Мусимо забути свої власні

вигоди, а памятати про добро народа, мусимо забути, що нас ділить, а памятати про те, що нас звязувє з собою. Мусимо схаменутися і бути людьми, правдивими людьми, такими яких треба в нинішньому моменті.

Шевченко, це як раз тая сила, що нас обєднує з собою. Він перший переломив кордони, він український народ, пошматований політичними торгами зібрал до купи, найбільший «собиратель» українських земель. Він нас обєдинив ідею, мовою, почуттям краси нашої природи і нашої народної вдачі, він обєдинив нас тими широкими горизонтами добра, волі й правди, які відчинив перед нами. І тому то нині, може так як ніколи перше, він близький нам, дорогий і конечно потрібний.

Нехай-же його твори очищують нас, обєднують, кріглять, щоб ми не поникли, неначе «стоптана трава», лиш раді та «веселі посходились» з усіх сторін до купи та опанували нашу рідну пустиню, наші такі веселі, а нині таким великим смутком оповиті села.

Інакше ми не маємо права робити йому поминків, бо це булиб не поминки, а лише хула, не маємо права вивішувати його слів на своїх маленьких партійних прапорах, бо місце для них тільки на тому великому національному прапорі, на якому виписаний клич обєднаної, самостійної України.

Богдан Лепкий.

Благословенна най буде година.

Благословенна най буде година
І тая хата і село,
Що Україні принесло
З великих Найбільшого Сина.
Благословенна!

Хто як Він

• Відчув давніх часів проклони,
Руїни смуток, гробу стони,
І кожний зойк і кожний скін
Приняв у серце?

Хто тужив

Такою лютою тugoю
За волею і за красою,
За тим найбільшим дивом див—
Любою брата, чоловіка?
Кому народ, нуждар каліка,
Насильно гноблений катами—
Був так коханий до безтями,
З усього найдорощий в світі?
Хто найкращі свої пісні,
Теплом сердечним так огріті,
Як тії квіти на весні
Проміннєм сонця, присвятив
Біді і нужді?

Покриткам,

Насилуваним москалями
І дідичами й паничами,
Й покиненим, як лист вітрам,
На глум недолі?

Тій бідоті,
Що в спеку жне в кервав'м поті
Пшеницю на чужий колач,
Їж за те, лиш сум і плач,
Лиш вічна кривда?

Хто, як Він

Мав в крилах духа той розгін
Летіти в вічність, понад зорі,
Де в безбережньому просторі
Царює правда світова,
Щоб кинути її до віч,
Свою огненну, смілу річ
Про людські стоптані права?
Хто другий, так як Він горів
Огнем бажання, щоб колись
Широкі струї розлились
Добра, щоби ненависть, гнів
Навіки щезли, щоб кругом
Зацвіло радостю, добром,
Як райським квітом?

Хто і хто

Свої високі, ясні думи
Такими виспівав словами
Сердечно простими?

Мов шуми

Вітрів осінніх над степами,
Мов грюхіт грому, або гук
Порогів Дніпрових.

Сто рук

Підносить віко домовини,
А в домовині правда гине,
А в домовині воля мре.

І де єсть той і де єсть, де,
Щоб рідну мову позабути,
Обпліовану в ланци закуту,
Невільницю лихих панів
До того сяєва довів,
Що Він тебе, моя ти мово.
Він кожний звук і кожне слово
Перетопив в горнилі духа
Так, що в тій мові заверухи
Народів, напрямів, віків,
І квітів запах, птахів спів,
І зір дрожання, плач роси,
І відблеск Божої краси,
Усьо, усьо!

Мабуть нема,

І не було мабуть нікого,
Щоб для народнього добра
В життю своїм зробив так много,
Як Він для нас.

Він наші слізи і ридання,
Розпуку нашу й сподівання
Злляв в оден великий стон,
В одну молитву праці й труду,
В оден незломний голос люду:
«Від Сяну, Богу аж до Дону
Ми хочем жити по закону
Своюму власному; так жить,
Щоб можна нам людий любить,
Не проклинат,—благословить
Життя і волю!

Й поки нам, цього не добиться,—
Не живемо,—життя нам сниться!»
Благословенна най буде година
І тая хата і село,
Що Україні принесло
З великих Найбільшого Сина.

Богдан Лепкий.

С в о ї.

Город занято без бою.

До партерового д'мка, що стояв при одній із бічних вулиць, між деревами в городці, ускочило двох солдатів.

Засапані, копотами вкриті, гукали щось, чого й мабуть сами не розуміли—щоб другим нагнати страху, а собі щоб додати відваги.

Хатні двері стояли розтвором—увійшли.

Один із них підняв занавіску, бо вікна були прислонені, щоб меблі не линяли. Осіннє жовтувате сонце замерехтіло на золотих рамках великого дзеркала, у якому відбивалася ціла гостинна комната, з темно вишневими плюшевими фотелями, з велиkim килимом на паркеті з довгим фортепіаном і з шафкою, повною усяких ціцьок: чарок, статуеток, коробочок.

— Бач, як мешкають буржуї!—сказав той, що підняв занавіску, показуючи, як молодий вовчик, здорові, білі зуби.

— Нічого собі відповів спокійно інший.

Нічого! . . . А в тебе ж дома як? Мов худобина живе християнський народ. А тут—о!

Він гепнув собою на плюшеву канапу з двома львиними головами на поручнях. Канапа підкинула його, мов мяча в гору, він ще раз гепнув, ще, і ще.

— Годинника хочеться, а в них самі великі, усьо в них велике, тю!

Він підступив до зачиненого буфету й прібував підважити дверці.

— Лиши! Ще скажуть: грабували, наше діло, знаєш, розглянути чи де муніції нема.

— Дурний ти разом з своїм ділом—відповів сміхун, ховзючи в ранці, що мож було туди упхати: тарілку, народніми узорами вишиваний рушник, навіть поливаний глечик на квітки.

— Треба сховати, а то ще які безсовісні люди заберуть,—приговорював жартуючи.

Увійшли до третьої кімнати. Тут біля вікна стояв стіл до писання і другий більший, посеред кімнати з паперами та всілякими часописями й шафи низні книшок.

Між шафами висів портрет кремезного вусатого дядька в барагантій шапці і в такому ж кожусі з дивною усмішкою на вдумчивому обличчі.

Портрет дивився прямо на непрошених гостей і ніби говорив до них: „Здорові були землячки! Не сподівався побачити вас в таку пору? Кажіть, що чувати у нас біля Канева, над Дніпром? А що ви пе принесла мені в ранцях? Чому вони у вас тікі повні?

Солдати дивилися то на портрет, то на себе.

— Бачиш?

— А хіба ж мені заступило?

— Тарас.

— Це тобі і дитина скаже.

— Як умру, то поховайте.

— Так воно, так. . . .

Хвилина мовчанки, а тоді:—Ну, хіба підемо.

— Нічого нам довше сидіти. Погано так. Тю, як погано! Одним словом: важко жити на світі.

— Погано.

Переходячи крізь столову вони мовчки випорожнили свої ранці. Вишитий рушник, біла тарілка і пукатий глечик на цвіти явились на своїх прежніх місцях.

— Так буде краще, — сказав білизубий.— Легше йти.

— І я так думаю, відповів його товариш.

В сінях побачали двері від пивниці, відчинили їх і гукнули в велику чорну шию: „А в там хто?“

З челюсти відповів їм якийсь несміливий голос: „Е!“

— А зброй ви не маєте?

— Ні, не маємо.

— Ну, то виходьте. Нічого вам боятися.
Свої люде!

К. Вишевич.

Українська державність у творах Т. Шевченка.

Дивний, здавалося заголовок! Державність у творах Шевченка! Якаж може бути державність у творах того, якого ціле життя було постійним протестом проти держави, чи то російської в сучасному, чи польської в минулому, чи навіть римської (див. „Колись го ще“ або „Неофіти“), бо краще ніж хто інший бачив великий мученик всі хиби того устрою людського суспільства, який мав назву держави, що вона йому і його народові показала лише

свої негативні сторони й ніколи не дала нічого, що могло би хоча трохи примирити його з собою! Мало не всі твори Шевченка, це заклик до зруйнування держави, до визволення людини й суспільства від державного тягару.

І однак, коли ми близче придивимось до творів нашого незабутнього батька, ми побачимо, що не до самої лишень руїнації істнущого ладу стремила його велика душа. Борючись проти держави станів, кляс, свавілля одних людей і народів понад другими, він зовсім не уявляв собі в будучому свою рідну Україну, як неорганізовану юрбу людей, вільних від усіх сбовязків один до одного, людей, з яких кожний „сам собі пан“ аж до можливості безкарного знищування всього, що стоїть у цього „пана“ на дорозі. Це й зрозуміло: Шевченко був більш Українець, ніж кожний інший, він увособив у собі вдачу цілого свого народу, який перш за все відріжняється від московського повною відсутністю анархічності, яка наскрізь пройняла душу народу московського і так яскраво виявилась в т.зв. „Смутному времени“ і нинішній більшевицькій революції.

Щоби не бути голо слівними, возьмемо скілька прикладів з творів Т. Шевченка. Розуміється, треба умовитись, що коли ми шукатимемо в поета того, що ми знаходимо в підручниках державного права, цеб-то докладної діференціації і окреслення так званих елементів держави — „території, населення і влади“, з поділенням цих елементів ще на окремі рубрики,—ми нічого подібного не знайдемо: поет думав образами, а не аналізою, і лишень в образах можемо ми спостерегти те, чи уявляв він собі державу і в якому приблизно вигляді.

І от ми бачимо, що серед повних відчаю і розпуки що до сучасної Шевченкові української долі і смутку за минувшиною, де - не - де зустрічаються бадьорі ногки, коли поет гадає про будущину Україне: „Церква-домовина розвалиться, а зпід неї встане Україна і розвіє тьму неволі, світ правди засвітить, і помоляться на волі невольничі діти!“ (Суботів). „І мене в семі великий, в семі вольний новій, не забудьте помянути не злим тихим словом“ (Заповіт). „Свеж повитий жидовою, поки сонце встане, поки тій недолітки підростуть—гетьмани“ (Чигирин). „В своїй хаті своя сила, і правда, і воля.“

Чи ж це все не є образ держави? Розуміється, не держави станів, або кляс, не держави з чисю-небудь диктатурою, хочаб навіть пролетарята, або яких-будь гуртків балакунів, що дуже урочисто називають себе «партіями» і на підставі нимиж самими вигаданих теорій хочуть так або інакше калічiti живе народне тіло,—але держави—семї, де немає ні пана, ні раба, де всі рівні й вільні, але вільні остатільки, оскільки це не шкодить інтересам інших членів семї. Такою державою може бути лише держава хліборобська, бо тільки в такій державі кожчий може сам виробити те, що потрібне для життя йому, а не іншим, а через те не потрібувε взвірати до чужої кишені, як це льогікою фактів мимоволі робиться в промисловій або торговельній державі, однаково—капіталістичній, чи пролетарській. Спілка вільних членів у родині, спілка вільних родин у селі, спілка вільних сел у волості, спілка вільних волостей у землі, спілка вільних земель у державі. Держава, в якій влада йде не з гори, а виходить зі самої глибини народного життя, як необхідний на-

слідок народнього бажання забезпечити собі спокій, і через те має лише ті функції, які для цього необхідні,—яка не стоїть понад народом у недосяжній височині, а увособлює в собі сам народ, в тому роді, як це були магістрати римської республіки, одної держави в світовій історії, яка носила довгий час той-же дрібно-хліборобський характер, який має наша Україна. Яку назву буде мати така народня влада що до цілої держави, чи гетьмана, як гадав, судячи по вищеперечисленому уривкові з „Чагирина“,—Шевченко, чи презідента, чи як-небудь інакше, це для Шевченка, розуміється, не могло бути важне: слово „гетьман“ вживте ним, треба гадати, лише через те, що воно мало за собою історичну традицію. Але влада ця повинна бути народньою і разом з тим міцною, бо Шевченко не затулював очей і на ту небезпеку, якою погрожують з усіх боків Україні Ії вороги, кликав на боротьбу з ними („і вра жою злою кровю волю окропіте“), а без міцної влади, як відомо, жадна боротьба неможлива.

Таким випливає з творів Шевченка його ідеал будучої України, як держави. Розуміється, життя ніколи не досягає ідеала, але воно може стреміти до нього, коли він відповідає потребам життя. І ми бачимо, що хоча й повільними, але вірними кроками посувався українське життя по тому шляху, який показав у своїх творах наш великий вчитель. В муках народження Української Держави все наносне, все вироблене чужою інтелігентською і пролетарською психологією, поволі вмирає і виходить зі сцени: балакуча партійність, чужий по духу ві европейський соціалізм, московський бюрократизм, який так яскраво виявився в організа-

ції наших містерств, які були потрібні більш за все задля утримання своїх же власних урядовців, запобігання чужоземної ласки чи то вигляді інтервенції, чи „визнання“, чи допомоги капітала,—одійшли до історії. Україна починає будуватись знутри, з села: шириться повстання, шириться народня свідомість і зорганізовання, вимирає головний ворог хлібороба—велике місто.

Радуйся, батьку Тарасе! Хоча сьогодня у шостидесяті роковини Твоєї смерті, нам доводиться ще помянуть Тебе не злим тихим словом на чужині, однак вже дуже в близький той час, коли ми зможемо робити це в себе, у своїй дрібно-хліборобській державі, в тій самій вільній, новій, яку ти так задовго передбачав своїм пророчим духом!—

I. Полтавщина-Остряниця.

Підемо за Ним!.....

«Ой Дніпре, мій Дніпре, широкий та дужий!
Багато ти, батьку, у море носив
Козацької крові,—ще понесеш друже!
Червонив ти сине, та не напоїв.—
А сю ніч уплемся! Пекельнее свято,
По всій Україні сю ніч зареве;
Потече багато—багато—багато
Шляхецької крові! Козак оживе.
Оживутъ Гетьманы в золотіл жупані,
Прокинеться доля, козак заспіва:
Ні Жида, ні Ляха! А в степах України—
Дай-то, Боже мій—блісне булава!»

Сьогодня, на далекій чужині, серед чужих людей зійшлися ми поклонитися прахові Великого Пророка і Співця тяжкої недолі України.

Сьогодня відтіля, де над широким Дніпром
стоїть його висока могила, ми чуємо його поклик:

»Україна в небезпеці!«.

Сьогодня з нею разом Він звертається з цим закликом до всіх вірних і кращих синів України, які завжди стояли на сторожі її волі і для яких цей заклик, в сучасний мент, не являється лише порожнім звуком, але бранним призивом до боротьби за волю й честь своєї Вітчини, яка під чужими володарями дійшла до Руїни більш страшної, як Руїна під час міжгетьманської доби в XVIII. ст.

Стара крівава іномста панув тепер на Україні, різня без суду й слідства, терор стався загальним явищем, все руйнується, гине цвітуча наша Батьківщина, заливаючись кровю й покриваючись трупом.

Україна кличе нас до боротьби, до праці; в цей час ми мусимо залишити всілякі нелади й непорозуміння і міцно піднести свій голос до всього світу: стати до спільної праці на захист чести й волі рідного краю й народу від Америки до Зеленого Клину.

З нею разом в високої могили нас кличе Великий Кобзар України до об'єднання в едину Національну Сім'ю під старими прапорами побіди й слави, порох котрих хай відживить в серцях і душах наших славетні й великі діла прадідів.

І в цей день Свята Того, хто найбільш приніс жертв за долю Рідного Краю, не маб більшої, якої ми не принесли-би за честь і свободу України.

»Україна в небезпеці!« і »Всі за одного— один за всіх«—це гасла нинішньої хвилі. Вони будуть покликом до всіх нас, віруючих в непе-

реможність наших сил, вони зedнають нас від козака до старшини й від селянина до пана, в тісні ряди на боротьбу й захист Української Державності.

Згадаймож в цей час славетні діла наших прадідів, про які в своїх думах співав Великий Кобзар України; згадаймо ті місця, де старий Дніпро, прорвавшись крізь Вовче Гирло, котить хвилю за хвилею через скалисті пороги до широких вод Чорного Моря. Там виростала й гарщувала українська воля; відтіля вилітали орли України на захист волі своєї Неньки.

Ось Хортиця, де славетний Гетьман Байда відбивався з невеликим козацьким кошем від безчисленних орд турецьких.

Ось Микетинська Січ, що щирим серцем привітала орла України старого Хміля.

А онде Чартомлицька Січ з могилою славетнього кошового Івана Сірка, стереже руїни Старої Січи, стереже стару славу й мирний спокій наших великих прадідів!

Хтож це були вони, ці славетні лицарі Запорожці? Щож це таке Українське Козацтво? Чи були то свободолюбці, які взяли на себе тяжкий хрест, щоби свою кровю захистити волю України й рідного народу? На це Шевченко каже:

Брешеш людоморе:
За святую правду, волю
Розбійник не стане,
Не розкує закований
У ваші канданы
Народ темний; не заріже
Лукавого сина;
Не розібє живе серце
За свою країну!....

благодать Божу, яка розлита на Україні і зробила нашу землю тихим раєм, обітovanim краєm.

А ми не знали цього раю, ми тікали від свого села, від рідної землі до великих міст та за кордони і не думали й не гадали, що прийдеться й нам, як бажав колись старий Тарас, мріяти, бодай, про те, щоби кістями лягти у рідину землю. Ні південні теплі краї, ні розкішні чужі сади, ні великі міста чужинців, ні тепла блакить чужого моря, не замінить нам рідної землі, тихого простору Дніпра, ласкавого подиху рідного вітру, який тихо колише наші ниви, ніжко голубить нас.

Нехай кожний загляне в свою душу, в своє серце і, коли хоть трохи любить свою отчизну, то він прочитає там заповіт Шевченка:

Як умру, то поховайте . . .
На Україні милий.

Др. Василь Сімович.

Нове (нар.) видання «Кобзаря» Т. Шевченка.

(З передмови до читача).

«Нема чого нам тішитися, що ось, мовляв, маємо такого великого поета, що його в кожній селянській хаті розуміють, і що на йому може виховуватися народ. Ми, справді, маємо великого поета, але в селянській хаті його ще не знають або мало розуміють. Зробімо ж, щоб люди з тієї хати піднялися духовно стільки, щоб, справді, могли його зрозуміти».

(Б. Грінченко: Перед широким світом).

Та поки ми можемо зробити так, щоб люди з тієї хати піднялися на стільки, щоб самі мо-

ли зрозуміти Шевченка, нам треба допомогти народові зрозуміти його. І ось мета цього видання „Кобзаря“.

У нас усе ще вперто держиться погляд, що Шевченко поєт народній, то його й розум є всякий, хто тільки візьме його в руки—а отже це непорозуміння й неправда. Шевченко обхоплював ціле життя української нації, сяк, чи так відгукувався на тогочасні настрої й погляди—то треба дуже великої науки (студій), щоб усе це докладно порозуміти, як саме він відгукувався. У нас багато вже дечого з цього зроблено, та ще куди більше треба буде зробити: і аж тоді вже розясниться нам усе як слід. А так, то тепер, більшість читачів „Кобзаря“ тільки відчуває, що в ньому щось таке сильне, гаряче, правдиве, щось, що за душу хапає—але на тому й кінець. Алеж од цього до справжнього розуміння «Кобзаря» ще дуже-дуже далеко.

Та й те, що ми кажемо, то відноситься до вченіших людей (інтелігенції), за простолюддя ми й не балакаємо. Бож, правду сказати, наш народ досі таки не мав свого „Кобзаря“. Хоч видань Шевченкових псевдій в нас було багацько (правда, далеко не так багато, якби треба для понад трицятиміліонового народу), алеж для народу повного видання „Кобзаря“, то так наче й не було. Львівське видання Романчука, дарма що з поясненнями, непригідне для народу не так тим, що не скрізь пояснено все як слід, а тим, що вірші по складанню не за роками, а так собі—і це дуже втруднює розуміння Шевченка. Було народне видання Доманицького з 1908. р., та воно давно розхоплене—тай і видане воно не так, як би це треба для народу: там тільки

слова порозяснювані, а думок Доманицький не розяснював, може, тому, що треба було тоді на цензуру дивитися.

Думка про таке видання, як оце*), здавна мені не давала спокою, бо я раз-у-раз бачив, як не так то легко дається „Кобзарь“ у школі учням, як ловить вухами слова і кліпаш очима наш селянин, слухаючи поем Шевченка—та не розбираючись гаразд у сказаному.

Це видання «Кобзаря» призначено для всіх земель, що їх заселює наш народ: і Придніпрянщину й Кубань,—й Західну Україну (Поділля, Галичина, Холмщина), і Полісся, і Закарпаття. Через те хай читача не здивує, як що в поясненнях побачить такі завваги, що, як

*) Справа з виданням малася ось як:

10. березня 1919. р. з нагоди дня народження Тараса Шевченка, одбулося в Проскурові святочне засідання Культурно-Просвітної Комісії Трудового Конгресу України в участю членів усіх інших комісій Конгресу.

Серед ріжних постанов, якими Трудовий Конгрес бажав одзначити нагоду і зі свого боку виявити пошану до славного імені Великого Кобзаря, між іншим ухвалено також доручити Культурно-Просвітній Комісії видати популярне видання поезій Т. Шевченка і надіслати його до всіх народних шкіл, бібліотек і читалень.

З ріжних причин, про які тут не місце говорити, комісії Трудового Конгресу незабаром взагалі перестали існувати. Справу з виданням «Кобзаря» взявся довести до краю своїми особистими заходами б. голова Культурно-Просвітної Комісії; жадних коштів з державних джерел тоді, а ні потім увесь час і досі не було на це ані шага. На початок використано кошти т-ва «Укр. Вид-во в Катеринославі» й інші приватні кошти, які удалось придбати на це. До праці, щоб зладити видання до друку став д-р. Василь Сімович, і ось в його редакції перше народне видання «Кобзаря» Т. Шевченка виходить у Липську аж оце тепер—у рік 60-ліття смерти Поета.

Видавництво.

він, и. пр. з Київщини, то йому вони видадуться вайві, або що як у Київщині, чи де-яке слово забулося (а таких слів багато позабувалось), а живе тільки ще в Західній Україні, то для Подоляків, чи Галичан його пояснювати не потрібно. Де тільки думалось, що яке слово, чи забулося, чи прийняло яке інше значіння, чи так що інше означає, там усюди зараз подано відповідне пояснення. Від того книжці втрати бути не може, як не може бути втрати від того, що нерав, може, надто розтягнуто пояснювано: адже ж наші брати зпід Ужгорода не так уже привикли читати по рідному, щоб треба було скupувати зі словами там, де хотілося, щоб, справді, все було ясно. Через те, що чужинці здавені давна поробили між нами кордони, що порозділювали нас поміж собою, порозрізнували, то між нами таки повиходили деякі ріжниці у словах. Алеж тут досить ужити злагоди (компромісу) і всіх можна погодити. А воно то треба, боже необхідно, щоб усі люди з цілої нашої широкої землі рівно знали Шевченка, щоб не було й найменьшої закутини в нашій Україні, деб'яго не розуміли!

Тяжчі поеми хоч політичні, хоч історичні, хоч інші—так прилагоджено (зредактовано), що все перед поемою покладено ввід—то на те, що як його читач прочитає, то вже краще саму поему розбере, та що наберє охоти в інших книжок ще більше про те довідатися. Як де не так то легко схопити головну думку (провідчу), то й П визначено в такому вводі, а то й визначено, яке значіння має поема й т. д. Все ж інше подано в примітках надолині—чи слова рідче вживані, чи не арозум'лі, чи думка ясніше та простіше висловлена, чи як требаб П зро-

зуміти й т. д. Декуди ж над словами найдете й наголоси: то на те, щоб улегчiti читачевi, яке саме слово мав Шевченко на думцi. Та що це зроблено для тих, наших людей iз Галичини, Подiлля, Буковини, Закарпаття, що вони слова трохи не так наголошують; то на те, щоб вони читали „Кобзаря“ так як у Наднiпрянщинi читають, бож як не так читатимуть, то не буде чути, що це вiрш (музика).

За основу цього видання взято видання Доманицького з 1907. р., та же використано всi вiдмiни (варiанти) та видання (редакцiї), що Їх вiзначив у своєму великому виданню творiв Шевченка п. Богдан Лепкий. А вибрав я такi слова «Кобзаря» (текст) до цього видання, якi, на мою думку, найкращi. Я так собi думав, що коли ще вченi люде й дослiдники Шевченка не устатькували тексту, не сказали, що, оцi, мовляв, тiльки слова треба класти, не іншi—то я маю ще право це зробити. Так я собi думав і що до ладу, як iдуть за собою поезiї (хронологiю). Не всi вони iдуть у мене так, як у інших видавцiв. Деякi непевнi щодо часу написання поеми я вмiстив там, де вважав, що там їм мiспе, а не деинде—але ж про це я вiзначив у примiтцi.

Дуже приємно, що це видання виходить хоч у шiстьдесят рокiв пiсля смерти нашого безсмертного Кобзаря, що цей наш народний „Кобзарь“ являється ювiлейним даром для памятi Шевченка. Дай Боже, щоб вiд цього року Шевченковi писання не тисячками, а сотнями тисяч примiрникiв добiралася пiд селянськi стрiхи й мiж робiтничi сiм'i, щоб не було однiєї школлярської полички, деб якого не доставало, щоб хоч у шiсдесятi роковини смерти Шевченка

наш народ у повному розумінні почав ставитись до того, хто такий Тарас для нашого українського народу і для цілої нашої України.

А ця книжка, цей перший «Кобзарь» для народу, хай буде цілющим ліком на поранені та зболілі народні душі, хай він стане за живий пам'ятник для того, хто наш народ пробудив до власного, самостійного, незалежного життя.

Біркенвердер, у лютому 1921. р.

Нове видання творів Шевченка.

Накладом „Української накладні“ з'явилось повне видання Шевченківського „Кобзаря“ та його „Гайдамаків“.

Видання приготоване та заосмотрене точними б'ографічними даними проф. Б. Лепким.

Поминувши зверхню форму Кобзаря, яка в нічім не уступає люксусовим закордонним німецьким виданням, багату кількість малюнків та фотографій—це мабуть перше видання „Кобзаря“, що може задовільнити вимоги найбільш вибагливого критика. Зміст 5-го тома, з якого видно, що це видання як найкраще надається до судії над творчістю Шевченка, слідуючий:

Том. I. Про життя і твори Тараса Шевченка—Література—Матеріали до праців Шевченка—Листи Тараса Шевченка—Автобіографічна замітка Т. Шевченка—Автобіографічний лист Тараса Шевченка—Спомин про старшого боярина Тараса Шевченка—Шевченко серед поетів славянства.

Том II. Вірші.

Том III. Варіанти й доповнення—Пояснення до Кобзаря—Слъпая (поема)—Безталаний (поэм)—Урок в драми: „Никита Гайдай“.

Том IV. Назар Стодоля—Артист—Дневник—Княгиня—Безшасний—Капитачша.

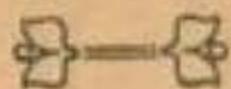
Том V. Музика—Варнак—Близнята—Прогулька—Наймичка—Спомини Лазаревського—Чого стоїть Шевченко яко поет народний (Кулиша)—Слово над гробом Шевченка—Пояснення.

Крім того з'явилось накладом тієї ж видавництвом друге видання „Кобзаря“ в трьох томах, яке в більш звязкій формі дас нам не менш точний образ про життя і теори Тараса.

Коли взяли під увагу умовини, серед яких приходилося підготовляти видання, недостачу українських бібліотек і відповідних джерел та повоєнну дорожнечу на книгарсько-видавничому ринку, то приходить зі здивуванням призадуматись над тим, як можна в цю пору в Німеччині видати на українській мові щось так досконалого.

Видання „Гайдамаків“ з технічного боку, це мабуть перша спроба дати українській публіці щось дійсно гарного; у великому форматі, на гарному папері, з артистичними малюнками—це видання під артистичним оглядом переходить усе, що у нас коли-небудь з'явилось.

— и. — с.

ЗМІСТ.

- Богдан Лепкий. В сотні роковини уродин
Т. Шевченка (вірш).
- " В 50. роковини смерти (вірш).
- " Нині (вірш).
- " В 60. роковини смерти Тараса
Шевченка.
- Богдан Лепкий. Благословенна най буде година
(вірш).
- " Свої (оповідання).
- К. Вишевич. Українська державність у творах
Т. Шевченка.
- I. Полтавець-Остряниця. Підемо за Ним.
- Іван Петрушевський. Чари рідного краю.
- Др. Василь Сімович. Нове народне видання «Коб-
заря» Т. Шевченка (З пе-
редмови до читача).
- н.—с. Нове видання творів Шевченка.

